

Strzelin, 19 sierpnia 2026 r.

Fundacja Fabian Digital

Dotyczy: odpowiedzi na pismo FFD-O/1/2026-6291-SZ z dnia 16 sierpnia 2026 r. – stanowisko Centrum Zdrowia Psychicznego w sprawie wpływu projektowanych zmian dotyczących egzaminów klasyfikacyjnych na zdrowie psychiczne, dobrostan i bezpieczeństwo dzieci i młodzieży

Szanowni Państwo,

w odpowiedzi na pismo z dnia 16 sierpnia 2026 r., znak **FFD-O/1/2026-6291-SZ**, Centrum Zdrowia Psychicznego działające w ramach Stowarzyszenia Świętego Celestyna przedstawia stanowisko dotyczące projektowanych zmian w zakresie przeprowadzania egzaminów klasyfikacyjnych uczniów realizujących obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poza szkołą.

Fundacja zwróciła się do naszego Centrum jako podmiotu medycznego, na co dzień zajmującego się pomocą osobom w kryzysach psychicznych, prosząc w szczególności o ocenę wpływu całkowitego wyłączenia egzaminów zdalnych na uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, zaburzeniami psychicznymi oraz niepełnosprawnościami.

Po analizie przedstawionych materiałów oraz z perspektywy ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży uważamy, że **bezwzględne wyłączenie możliwości przeprowadzania egzaminu klasyfikacyjnego w formie zdalnej wymaga ponownej, pogłębionej oceny medycznej, społecznej, prawnej i organizacyjnej.**

1. Stres egzaminacyjny nie jest zjawiskiem jednolitym

Sytuacja egzaminacyjna w naturalny sposób wiąże się z napięciem emocjonalnym. Nie można jednak przyjąć założenia, że zwiększenie stresu zawsze działa na ucznia mobilizująco.

Światowa Organizacja Zdrowia wskazuje, że niewielki poziom stresu może pomagać w wykonywaniu codziennych zadań, natomiast nadmierny stres może powodować zarówno problemy psychiczne, jak i fizyczne, w tym trudności z koncentracją, bóle, dolegliwości żołądkowe i zaburzenia snu.

Z punktu widzenia klinicznego reakcja na stres jest indywidualna. U części dzieci i młodzieży nadmierne napięcie może prowadzić do dezorganizacji funkcjonowania poznawczego, nasilenia lęku, trudności komunikacyjnych, zaburzeń snu, objawów wegetatywnych oraz **somatyzacji napięcia psychicznego.**

Somatyzacja nie powinna być utożsamiana z brakiem motywacji, unikaniem obowiązków szkolnych czy symulacją. Objawy somatyczne mogą stanowić rzeczywistą manifestację przeciążenia psychicznego.

Szczególnej ostrożności wymagają uczniowie z zaburzeniami lękowymi i depresyjnymi, spektrum autyzmu, ADHD, mutyzmem wybiórczym, chorobami neurologicznymi i przewlekłymi,

niepełnosprawnością ruchową lub sensoryczną, doświadczeniem przemocy rówieśniczej, a także osoby po przebytych poważnych kryzysach psychicznych.

WHO wskazuje również, że młodzi ludzie z chorobami przewlekłymi, zaburzeniami ze spektrum autyzmu, niepełnosprawnością intelektualną lub innymi zaburzeniami neurologicznymi mogą należeć do grup szczególnie narażonych na problemy zdrowia psychicznego, a bezpieczne i wspierające środowisko rodzinne, szkolne i społeczne ma znaczenie ochronne.

2. Egzamin powinien przede wszystkim mierzyć wiedzę i umiejętności

Celem egzaminu klasyfikacyjnego jest zweryfikowanie poziomu opanowania przez ucznia określonych wiadomości i umiejętności.

Długa podróż, konieczność noclegu poza miejscem zamieszkania, zmiana znanego środowiska, obce pomieszczenia, duża liczba bodźców, zaburzenie utrwalonej rutyny czy dodatkowe zmęczenie nie są elementami wiedzy podlegającej ocenie.

U części uczniów mogą natomiast istotnie wpływać na zdolność koncentracji oraz możliwość adekwatnego zaprezentowania posiadanej wiedzy.

Dlatego z punktu widzenia zdrowia psychicznego należy dążyć do tego, aby egzamin zachowywał pełną rzetelność i wymagania merytoryczne, ale jednocześnie **nie generował dodatkowych obciążeń niemających związku z przedmiotem oceny.**

Nie postulujemy egzaminów łatwiejszych.

Postulujemy możliwość organizowania **równie wymagających i równie kontrolowanych egzaminów w warunkach adekwatnych do potrzeb psychofizycznych ucznia.**

3. Zasada równości nie oznacza automatycznie identycznych warunków dla każdej osoby

W odpowiedziach dotyczących projektowanych zmian Ministerstwo Edukacji powołuje się m.in. na art. 32 Konstytucji RP i zasadę równego traktowania.

Należy jednak zauważyć, że sama konstytucyjna zasada równości nie może być sprowadzana do mechanicznego wymogu identycznego traktowania wszystkich osób niezależnie od ich sytuacji.

Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie wskazuje, że istotą zasady równości jest równe traktowanie podmiotów znajdujących się w sytuacji podobnej z punktu widzenia cechy prawnie istotnej, a odmienne traktowanie osób znajdujących się w sytuacji odmiennej może być uzasadnione, a niekiedy konieczne.

Konstytucja gwarantuje jednocześnie prawo do ochrony zdrowia, szczególną opiekę zdrowotną nad dziećmi i osobami z niepełnosprawnościami, prawo do nauki oraz powszechny i równy dostęp do wykształcenia. Art. 31 ust. 3 Konstytucji wskazuje ponadto na konieczność i proporcjonalność ograniczeń praw i wolności.

W naszej ocenie uzasadnia to potrzebę rozważenia nie tylko **formalnej jednakowości procedury**, lecz także jej rzeczywistych skutków dla osób o odmiennych możliwościach psychofizycznych.

4. Sama administracja oświatowa dopuszcza już różnicowanie miejsca egzaminu

Istotne jest, że po konsultacjach publicznych MEN zapowiedziało możliwość przeprowadzenia egzaminu klasyfikacyjnego **w innym miejscu niż szkoła, np. w domu ucznia**, w szczególnych

przypadkach wynikających ze stanu zdrowia lub niepełnosprawności, przy zachowaniu pozostałych warunków egzaminu.

Rozwiązanie to potwierdza, że zachowanie jednakowych wymagań merytorycznych **nie wymaga w każdym przypadku identycznego miejsca przeprowadzenia egzaminu.**

Jednocześnie powstają ważne pytania organizacyjne.

Jeżeli egzamin może zostać przeprowadzony w domu ucznia, lecz jednocześnie wyklucza się zastosowanie środków komunikacji elektronicznej, należy jednoznacznie określić:

- czy wszyscy członkowie komisji mają obowiązek fizycznego przybycia do miejsca pobytu ucznia,
- kto organizuje taki wyjazd,
- kto ponosi jego koszty,
- jak rozwiązanie to będzie stosowane w przypadku ucznia mieszkającego kilkaset kilometrów od szkoły,
- jak zapewniona zostanie dostępność odpowiedniej kadry,
- oraz czy rzeczywiście rozwiązanie polegające na podróży komisji na znaczną odległość jest bardziej racjonalne i proporcjonalne niż odpowiednio zabezpieczona obecność komisji za pośrednictwem systemu teleinformatycznego.

Wymaga to, naszym zdaniem, jednoznacznego doprecyzowania przed wejściem regulacji w życie.

5. Prawo do edukacji osób z niepełnosprawnościami zakłada indywidualizację i racjonalne usprawnienia

Polska jest stroną Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Konwencja definiuje racjonalne usprawnienia jako konieczne i odpowiednie zmiany i dostosowania, które nie nakładają nieproporcjonalnego lub nadmiernego obciążenia i są potrzebne w konkretnym przypadku w celu umożliwienia osobie z niepełnosprawnością korzystania z jej praw na zasadzie równości z innymi osobami.

W odniesieniu do edukacji art. 24 Konwencji przewiduje nie tylko system włączający, ale również **racjonalne usprawnienia zgodnie z indywidualnymi potrzebami oraz skuteczne środki indywidualizowanego wsparcia.**

Oznacza to, że edukacja włączająca nie powinna być rozumiana jako obowiązek stworzenia wszystkim identycznych warunków.

Włączenie oznacza usuwanie barier umożliwiające rzeczywiste uczestnictwo, a nie ujednolicanie sytuacji osób, których potrzeby są obiektywnie różne.

6. Stanowisko Rzeczniczki Praw Dziecka potwierdza znaczenie aspektu psychicznego

Rzeczniczka Praw Dziecka w uwagach do projektu zwróciła uwagę, że obowiązek egzaminów stacjonarnych może dla niektórych uczniów oznaczać silny stres i lęk, szczególnie w przypadku osób ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi i trudnościami sensorycznymi, co może utrudniać rzetelne zaprezentowanie wiedzy.

RPD wskazała również na obciążenia związane z podróżami oraz na ograniczenie możliwości dostosowania warunków egzaminu przez dyrektora szkoły.

Zbieżność tych uwag z doświadczeniem klinicznym podmiotów ochrony zdrowia psychicznego przemawia za tym, aby aspekt zdrowotny nie był w procesie legislacyjnym traktowany jako kwestia drugorzędna.

7. Rzetelność egzaminu online jest problemem techniczno-organizacyjnym, który powinien zostać zbadany

Nie kwestionujemy potrzeby zapewnienia samodzielności zdającego, identyfikacji ucznia, kontroli przebiegu egzaminu ani ochrony przed korzystaniem z niedozwolonych pomocy, dodatkowych urządzeń czy narzędzi opartych na sztucznej inteligencji.

Są to rzeczywiste zagrożenia wymagające odpowiedzi organizacyjnej i technicznej.

Z materiałów przekazanych przez Fundację wynika jednak, że Centrum Rozwoju Kompetencji Cyfrowych wskazało potrzebę ponownej analizy całkowitego wyłączenia komunikacji elektronicznej oraz możliwość zastosowania rozwiązań obejmujących jednoznaczną identyfikację ucznia, rejestrację przebiegu egzaminu, audyt i kontrolę ex post.

W piśmie Fundacji wskazano także na możliwość określenia minimalnych wymagań techniczno-organizacyjnych zapewniających wysoki poziom wiarygodności i bezpieczeństwa rozwiązania.

Z punktu widzenia zasad proporcjonalności rodzi to pytanie, czy cel w postaci zapewnienia rzetelności egzaminu wymaga całkowitego wyłączenia formy zdalnej, czy może zostać osiągnięty przy zastosowaniu środków mniej ograniczających.

Do rozważenia można wskazać m.in.:

- jednoznaczną identyfikację zdającego,
- stałą transmisję audio-wideo,
- kontrolę stanowiska i otoczenia,
- udostępnianie ekranu,
- losowanie pytań,
- obowiązkową część ustną sprawdzającą rozumienie zagadnienia,
- elektroniczny protokół,
- rejestrowanie przebiegu w przypadkach prawnie dopuszczonych,
- procedurę na wypadek awarii technicznej,
- możliwość dodatkowej kontroli stacjonarnej w przypadku konkretnych i uzasadnionych wątpliwości.

Nie przesądzamy jako podmiot medyczny szczegółowego modelu technologicznego, ale uważamy, że jego rzetelna analiza powinna poprzedzać wprowadzenie rozwiązania bezwzględnie eliminującego formę zdalną.

8. Edukacja domowa i nauczanie indywidualne nie powinny być traktowane jako rozwiązania zamienne

Prawo oświatowe odrębnie reguluje możliwość spełniania obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą. Art. 37 przewiduje decyzję dyrektora szkoły w tym zakresie oraz obowiązek przystępowania do rocznych egzaminów klasyfikacyjnych.

Nauczanie indywidualne jest odmiennym instrumentem oświatowym związanym z określoną sytuacją zdrowotną ucznia.

Dlatego nie powinno ono być przedstawiane jako automatyczny zamiennik edukacji domowej dla wszystkich uczniów, którzy z powodów psychicznych, neurorozwojowych, społecznych czy funkcjonalnych lepiej realizują obowiązek nauki poza szkołą.

Nadmierna medykalizacja problemów edukacyjnych również nie jest rozwiązaniem właściwym.

9. Formalna dostępność szkoły lokalnej nie jest równoznaczna z rzeczywistą dostępnością określonego modelu edukacyjnego

Prawo oświatowe umożliwia ubieganie się o zgodę na realizowanie obowiązku nauki poza szkołą po przyjęciu ucznia do odpowiedniej szkoły.

Nie oznacza to jednak, że każda placówka dysponuje takim samym doświadczeniem, zapleczem organizacyjnym, systemem konsultacji, znajomością edukacji domowej ani przygotowaniem do pracy z uczniami o szczególnych potrzebach.

Z punktu widzenia zdrowia psychicznego szczególnego znaczenia nabiera także **ciągłość środowiska edukacyjnego**, zwłaszcza w końcowych klasach danego etapu kształcenia.

Zmiana szkoły wyłącznie z przyczyn geograficznych może dla niektórych uczniów oznaczać kolejną istotną zmianę środowiska, nauczycieli, sposobu organizacji kształcenia i relacji, a tym samym kolejne obciążenie adaptacyjne.

10. Skutki regulacji należy analizować także z perspektywy nauczycieli z niepełnosprawnościami

W ocenie skutków proponowanych rozwiązań warto uwzględnić również sytuację **nauczycieli z niepełnosprawnościami, chorobami przewlekłymi i ograniczeniami mobilności**.

Technologie komunikacji zdalnej mogą umożliwiać takim osobom pełne wykorzystanie kwalifikacji zawodowych i uczestniczenie w procesie edukacyjnym.

Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych w art. 24 wprost odnosi się do zatrudniania nauczycieli z niepełnosprawnościami, natomiast art. 27 chroni prawo osób z niepełnosprawnościami do pracy w otwartym, integracyjnym i dostępnym środowisku oraz wskazuje na potrzebę stosowania racjonalnych usprawnień w miejscu pracy.

Nie oznacza to, że każda czynność zawodowa nauczyciela musi być wykonywana zdalnie. Uzasadnia jednak potrzebę zbadania, czy przyjęty model organizacyjny nie tworzy niepotrzebnych barier dla osób, dla których technologia jest właśnie narzędziem dostępności.

11. Stanowisko końcowe Centrum Zdrowia Psychicznego

Z punktu widzenia ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży rekomendujemy:

1. ponowną ocenę zasadności bezwzględnego wyłączenia egzaminów klasyfikacyjnych w formie zdalnej;
2. przeprowadzenie przed wejściem regulacji w życie pogłębionej analizy wpływu na uczniów ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, zaburzeniami psychicznymi, neurorozwojowymi, chorobami przewlekłymi i niepełnosprawnościami;
3. uwzględnienie ryzyka nasilenia zaburzeń lękowych, reakcji stresowych i objawów somatycznych u osób szczególnie podatnych;
4. zachowanie **jednakowych wymagań merytorycznych przy możliwości indywidualizacji warunków organizacyjnych egzaminu**;
5. rozważenie utrzymania odpowiednio zabezpieczonej formy zdalnej lub hybrydowej, co najmniej w przypadkach uzasadnionych zdrowotnie lub szczególnymi potrzebami psychofizycznymi;
6. opracowanie – przy udziale ekspertów ds. cyfryzacji – jednolitych minimalnych standardów technicznych i organizacyjnych egzaminów zdalnych;
7. jednoznaczne określenie sposobu organizacji egzaminu w „innym miejscu niż szkoła”, w tym zasad obecności komisji, kosztów oraz odpowiedzialności organizacyjnej;
8. uwzględnienie potrzeb uczniów znajdujących się w końcowych klasach danego etapu edukacyjnego oraz konieczności ochrony ciągłości ich kształcenia;
9. uwzględnienie w ocenie skutków regulacji sytuacji nauczycieli z niepełnosprawnościami i chorobami przewlekłymi;
10. prowadzenie dalszych prac z udziałem przedstawicieli MEN, Ministerstwa Cyfryzacji, ochrony zdrowia psychicznego, Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, środowiska edukacyjnego, rodziców oraz – adekwatnie do wieku – samych uczniów.

Podsumowanie

Centrum Zdrowia Psychicznego nie kwestionuje potrzeby zapewnienia wysokiej rzetelności egzaminów klasyfikacyjnych ani prawa państwa do tworzenia jednolitych standardów ich przeprowadzania.

Podkreślamy jednak, że:

równe wymagania nie muszą oznaczać identycznych warunków organizacyjnych dla wszystkich uczniów.

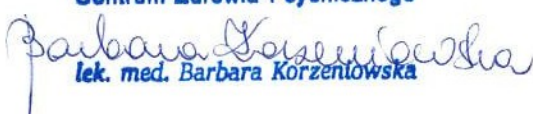
W odniesieniu do dzieci i młodzieży ze szczególnymi potrzebami psychicznymi, neurorozwojowymi, zdrowotnymi lub wynikającymi z niepełnosprawności indywidualizacja warunków może stanowić warunek rzeczywistego, a nie jedynie formalnego, równego dostępu do edukacji.

Z perspektywy zdrowia psychicznego **nadmierny stres nie może być traktowany jako uniwersalny i pożądany mechanizm mobilizujący ucznia.**

Egzamin powinien przede wszystkim weryfikować wiedzę i umiejętności, a nie odporność na podróż, obce środowisko, przeciążenie sensoryczne czy inne czynniki niemające związku z przedmiotem oceny.

Z tego względu rekomendujemy, aby przed wprowadzeniem rozwiązania o charakterze bezwzględny ponownie rozważyć możliwość zastosowania rozwiązań bardziej elastycznych, proporcjonalnych i indywidualizowanych, przy równoczesnym zapewnieniu pełnej rzetelności egzaminu.

Z wyrazami szacunku

DYREKTOR
Centrum Zdrowia Psychicznego

lek. med. Barbara Korzeniowska

PREZES
Stowarzyszenia Św. Celestyna
w Mikoszewie

dr n. med. Krystyna Kobel-Buys

Materiały stanowiące podstawę stanowiska:

- pismo Fundacji Fabian Digital FFD-O/1/2026-6291-SZ z 16.08.2026 r.;
- materiały dotyczące projektu rozporządzenia MEN nr 117;
- stanowisko Rzeczniczki Praw Dziecka z 11.07.2026 r.;
- przekazane materiały Ministerstwa Cyfryzacji / Centrum Rozwoju Kompetencji Cyfrowych;
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej;
- ustawa – Prawo oświatowe;
- ustawa o systemie oświaty;
- Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych;
- materiały WHO dotyczące stresu i zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży.